

פגישת מזרח ומערב ברומן "קול צעדינו" מאת רונית מטלון

ספרה האחרון-עד-כה של רונית מטלון, קול צעדינו (2009) הוא רומן אוטוביוגרפי, המתרכז בילדותה של המחברת, ובעיקר בדמות אמה. האם ילידת מצרים היא אישה אלימה, שאין לה כל סבלנות לילדיה הקטנים.

את האימה שחשה הגיבורה כלפי אמה בילדותה, את הבוז ואת הבושה מחליפים בבגרותה הבנה, חמלה והזדהות. יחסה של המספרת המבוגרת לאמה ניכר, בין השאר, במבנהו של הרומן: אם מצד אחד ניכרת השכלתה הפילוסופית של המחברת בשימוש שהיא עושה במונחים מתחום הפילוסופיה של אפלטון, קאנט, ובעיקר התיאוריות הפוסט סטרוקטורליות השונות, הרי מצד שני הרומן כתוב כערבסקה נפלאה. הערבסקיות של הרומן כמו משמרת צד מרכזי במורשת של האם ילידת מצרים.

אופיו הרפלקסיבי של הרומן שלפנינו בא לידי ביטוי בין השאר בכך שהמספרת המבוגרת עושה שימוש תכוף במושגים מופשטים מתחום הפילוסופיה והפסיכולוגיה. לא רק "האידיאה" האפלטונית (14, 27), או "הצייווי הקטגורי" נוסח קאנט (39, 118), אלא בעיקר עשרות ניסוחים הלוקחים בחשבון את התיאוריות הפוסט סטרוקטורליות המתעניינות ביחסים בין מקור לציטוט/העתק, בין האתה לאחר, בין סובייקט לאובייקט, ביחסים של כוח ושליטה ועוד ועוד.

מצד אחר לפנינו רומן הבנוי כערבסקה, אמנות האיסלם העתיקה, המתארת הווייה על זמנית. מטלון נעזרת בתואר "ערבסקי" לתיאור דרך שיחתם המפותלת של סבתה, אמה ואביה, ילידי מצרים (עמ' 41, 419), והיא בונה את הרומן כולו כערבסקה. כמה וכמה פרטים ברומן מעלים על הדעת את האמנות הערבסקית. ראשית, אחד האלמנטים המרכזיים של הערבסקה הוא הקו המפותל הקושר קצה ענף אחד לראשיתו של הענף האחר. בדומה לכך, רוב הפרקים הקצרים שלפנינו אחוזים זה בזה, כשהפרט הסוגר פרק אחד הוא הפרט הפותח את הפרק הבא. לכך מתווספים אופיו הלא-ליניארי של הרומן, הלייטמוטיבים המופיעים לאורכו, ועוד.

הרומן משלב אם כן את השיח התרבותי העכשווי עם העולם העל זמני של הערבסקה, ממזג את מזגה את הבת עם זה של האם, קושר מזרח במערב, וכמו משבץ את האם ברצף התרבותי העל-זמני והעל-היסטורי.